

PROLOOG

31 oktober 1949

Op zijn minst zes uur per dag zat ze in de armstoel bij het raam aan de straatkant van het huis. Op winterdagen stookte het dienstmeisje het vuur voor dag en dauw roodgloeiend, en in de zomer stond de zon hoog boven de huizen. Een smalle verschuivende lichtstreep op een muur en op een deel van de houten vloer zorgde er dan voor dat het in de kamer altijd behaaglijk, maar nooit te warm werd. Het was haar meest geliefde plek in het veel te grote huis.

Elke dag bracht ze ook enkele uren door in de woonkeuken, met zicht op de binnenplaats. Ze keek er, met een vastgeroest plichtsbewustzijn, naar het af en aan rijden van de wagens en naar het laden van de volle of het lossen van de lege vaten. Soms viel zij er bij in slaap, ondanks het lawaai, ondanks het luidruchtige gestamp van ongeduldige paardenhoeven op de kasseien.

's Nachts lag ze dikwijls urenlang wakker en vroeg zich af hoe haar leven zou verlopen zijn wanneer haar man niet zo vroeg was gestorven en haar met de brouwerij en twee opgroeiende kinderen had achtergelaten. Iedere nacht opnieuw maakte ze andere veronderstellingen, beeldde ze zich haar leven anders in. Ze had *dit* moeten doen, of *dat*, of had ze toch de juiste keuze gemaakt door de zaak samen met haar dochter verder te runnen, ondanks alles? Ze kwam er nooit uit. Geen enkele nacht.

Meestal dommelde ze onder de morgen nog in een lichte slaap, die eerder op een waaktoestand leek. Ze hoorde er de geluiden van de straat en het rumoer in de brouwerij dwars doorheen, samen met het vertrouwde wakker worden van het huis: het gestommel in de kamer boven de hare, het openen van de luiken, het gescharrel in de keuken, het slaan van deuren, de hoge stem van haar dochter en de zangerige antwoorden van haar schoonzoon.

Ongewild glimlachte ze terwijl ze haar ogen langzaam opentrok. Ze was weer een eindeloze nacht doorgekomen. Nu kwam het erop aan de nieuwe dag zo goed mogelijk in te vullen, op haar gewone ritme, het liefst zonder onverwachte gebeurtenissen waar ze zelf bij betrokken werd. En het liefst ook zonder herinneringen.

Gelukkig waren er de dagelijkse vertrouwde rituelen: het meisje dat haar uit bed hielp en aankleedde, het kammen van haar dunne, witgeworden haar, de korte afstand van haar kamer naar de keuken, waar ze op dit uur meestal alleen aan tafel zat. Behalve het meisje was iedereen gewoonlijk al weg naar het bureel of naar de brouwerij, of ergens doende in een verdieping van het huis.

Na een saai en eenzaam ontbijt, meestal rond tien uur, vatte ze dan post bij het raam in de zitkamer, die bij bijzondere gelegenheden, die almaar schaarser werden, ook als eetkamer dienst deed. Om de afstand van de keuken naar de zitkamer af te leggen leunde ze met de ene arm op het meisje en met de andere op een kruk. Dat deed ze deze morgen ook. Ze schoof met trage, gemeten passen vooruit, puffend als een oude vrouw, die ze ook was, dacht ze er nuchter bij. Ze liet zich omvangrijk in de armstoel vallen, streek haar kleren in de plooi, zette de kruk tegen de muur, pakte haar briletui van de vensterbank en stuurde het meisje weg.

‘Het is goed zo kind. Laat me nu maar. Je hoort het wel wanneer ik je nodig heb.’

Het meisje glimlachte knikkend, rakelde het vuur lichtjes op en zweefde daarna naar de deur, die ze geruisloos achter zich dichttrok.

‘Een zegen, dat kind,’ dacht mevrouw Clémence, want hardop zou ze nooit iemand een complimentje geven.

Gewoontegetrouw keek ze eerst in de linker spiegel die aan de buitenkant van het raam was bevestigd. Daarin had ze een overzicht over het dorpsplein met zijn kiosk en zijn lindebomen. Een smal pad naar de kerk en het omliggende oude kerkhof sneed het zandige plein in twee ongelijke delen. Een bredere weg, de hoofdweg, dwarsde het pad als een uit zijn voegen getrokken andreaskruis.

Behalve enkele vrouwen met boodschappentassen en de hinkende krantenbedeler was er niemand te zien. De bomen waren al voor de helft hun bladeren kwijt, stelde ze vast. De wind van de voorbije dagen had ze op hoopjes bijeengedreven onderaan de trappen van de kiosk en van de kerk. Tussen de halfnaakte takken door waren al hele stukken van de lucht te zien, die vandaag merkkelijk blauwer was dan gisteren.

Een kar met man en paard dokkerde rustig over het plein. De twee vrouwen bleven staan voor een praatje, een derde kwam haastig aangelopen, waarop ze alle drie opeens wegliepen, elk in een andere richting.

Daarna lag het plein weer verlaten.

Mevrouw Clémence ging wat verzitten om nu in de rechter spiegel te kunnen kijken. Ze zag tot aan de bocht halfweg in de straat, die net breed genoeg was voor twee voertuigen. Er was aan weerszijden tegen de huizen een voetpad van drie plaveien breed, en op dat voetpad, onder de spiegels, liep opeens iemand in een flits voorbij, stak de straat over en verdween in een smal gangetje. Ze had niet eens gemerkt of het een man of een vrouw was geweest.

Bij de versmalling in de straat stonden enkele mensen bijeen-gepakt. Naar het waarom had ze het raden. Ze zag dat het groepje naar het voetpad uitweek om de autobus, die vier keer per dag het dorp aandeed, door te laten. Daarna nam het weer zijn plaats in, in het midden van de straat.

Verder gebeurde er niets. Noch links, nog rechts. Noch bij het grote huis aan de overkant, dat ze tussendoor nauwlettend in de gaten hield. Ze ging opnieuw verzitten en veegde haar bril schoon. Het liep

stilaan tegen de middag. De herfstzon, die deze tijd van het jaar al laag stond, kwam nog net boven het huis aan de overkant uit en projecteerde een tere lichtbundel in de kamer.

Daardoor viel het haar op hoe blond ze nog was op het schilderij boven het buffet, hoe blond en hoe jong. Nee, geen herinneringen alsjeblieft. Ze vermande zich en merkte hoe het zachte middaglicht het zwarte lakwerk van de secretaire deed glanzen, hoe fijne stofdeeltjes op en neer dansten, aarzelend, alsof ze een geschikt plekje zochten om er te blijven liggen.

Twee lege wagens reden ratelend onder de hoge poort door de binnenplaats op. Ook al kon ze het niet zien, mevrouw Clémence wist wat de brouwersgasten nu deden: ze lieten de paarden drinken en bonden ze daarna hun voerzak voor, waar de dieren onmiddellijk met hun hoofd indoken. Daarna zouden de mannen tegen de muur onder het afdak gaan neerzitten om hun eigen schaftzak aan te spreken.

Het werd hoog tijd dat ze de wagens en paarden verkochten en door een vrachtwagen vervingen, dacht ze. Zelfs de voerman had er al een, om colli's naar het station in de stad te brengen of ze daar af te halen. De brouwerij kon onmogelijk achterblijven. Ze zou er met haar dochter over praten, zo gauw de gelegenheid zich voordeed.

Een auto reed voorbij en stopte bij de versmalling halfweg in de straat. Het was de lange zwarte wagen die meer en meer de afstandse lijkwagen verving, die eveneens nog door paarden getrokken werd. Zou er iemand overleden zijn? Was er een ongeluk gebeurd? Mevrouw Clémence boog zich voorover om beter te kunnen zien. Er kwam beweging in het groepje kijklustigen, dat ondertussen flink was aangegroeid.

Nu twijfelde ze niet meer. Er was iets met Nena. Had ze het niet al zo dikwijls hardop gedacht, 'die springt op een dag nog in het water'.

'Ze zal toch niet...'

Ach wat, dacht ze onmiddellijk daarna, dan doet ze dat maar. Het zijn mijn zaken niet.

Enkele minuten later stapte een groep schoolkinderen over het plein. Ze hielden elkaar twee per twee bij de hand, bleven staan bij de kiosk en waaierden daarna uit naar de verschillende straten. Twee kinderen bleven achter, een meisje van een jaar of tien en een kleine jongen. De kinderen van Nena. Het meisje keek de straat in, zag de samenscholing in de verte en trok haar broertje ruw een eind terug. Eerst sribbelde het jongetje heftig tegen, maar tenslotte ging het zonder verder verzet naast zijn zus op de trappen van de kiosk neerzitten.

In het midden van de straat weken de nieuwsgierigen opzij. De auto vertrok langzaam, reed het huis van mevrouw Clémence voorbij. Mevrouw meende inderdaad Nena herkend te hebben, op de achterbank, tussen twee onbekende mannen. Ze had ook gemerkt dat de begrafenisondernemer van het dorp inderdaad achter het stuur zat.

De wagen vertraagde, stopte op het plein, een man stapte uit, gevolgd door Nena. De twee kinderen liepen op hun moeder toe en bleven opeens staan, als verlamd. Nena zette een stap in hun richting maar de kinderen deinsden bang achteruit. Het jongetje klampte zich aan zijn zusje vast.

Misschien vergiste ze zich, maar mevrouw Clémence had de indruk, tenzij haar oude ogen haar voor de gek hielden, dat de handen van Nena waren samengebonden, als bij een misdadigster. De man die het eerst was uitgestapt dwong Nena opnieuw de auto in. De kinderen keken de weggrijdende wagen na, onbeweeglijk als stenen beelden.

In de erker van het huis aan de overkant schoof iemand de gordijnen open en onmiddellijk weer dicht. Mevrouw Clémence leunde als betrappt achterover.

De staande klok in de vestibule sloeg twaalf keer. De slagen weergalmden door het hele huis. Met een harde tik van haar kruk op de eiken vloer riep ze het dienstmeisje naar binnen. De deur draaide onmiddellijk open, alsof het kind achter de deur op wacht had gestaan.